

Hva kjennetegner dagens «arbeidslinje»? Og fungerer den som den skal?

Denne teksten presenterer noen hovedpoeng fra vår analyse av arbeidslinja, og de tre historiske periodene for norsk arbeids- og velferdspolitik. Hele analysen kan leses i pamfletten «Et spørsmål om moral? Arbeidslinjas historie», som kan bestilles fra [Forlaget Manifest](https://manifest.no/index.php?route=common/home). (<https://manifest.no/index.php?route=common/home>)

Trygdede i matkø, folk som blir uskyldig dømt for trygdesvindler og NAV-ansatte som utsettes for vold. Dette er historier som har preget nyhetsbildet den siste tiden.

Samtidig går debatten om arbeidslinja. Arbeidslinja ble innført på starten av 1990-tallet, og er bærebjelken i norsk arbeids- og velferdspolitik. Alle regjeringer har videreført arbeidslinja siden den ble innført. Formålet: å sørge for at flest mulig står i jobb.

Et godt mål for en velferdsstat. Så hva er det som får ledere i fagbevegelsen, politikere på venstresiden og til og med AP-politikere til å kalle arbeidslinja et «fryktelig begrep»? Hva er det som kjennetegner arbeidslinja i dag, og fungerer den egentlig slik den er tenkt?

ANALYSE

Tre historiske perioder for norsk arbeids- og velferdspolitik:

- En fattiglovsperiode preget av en aktiv mistillit til folks arbeidsmoral,
- en sosialdemokratisk periode hvor fokuset ble dreid fra enkeltmennesket til samfunnsøkonomiske forhold, og
- arbeidslinje-perioden hvor oppmerksomheten igjen glir tilbake til individets arbeidsmotivasjon ^[1]

Vår tids arbeids- og velferdspolitik, «arbeidslinja», bygger på tre underlinjer:

- *Arbeid for alle-linja*: Slår fast at det skal være et politisk mål å få flere i arbeid og færre på trygd.

Dette er en tydelig videreføring av den sosialdemokratiske arbeids- og velferdspolitikken.

- *Lønne seg å jobbe-linja*: Sier at ytelsene alltid må være lavere enn selv den dårligste betalte jobben.

Arbeidslinja bygger på en bekymring for at en raus velferdsstat vil gjøre folk passive og velferdsavhengige. Samtidig finnes det ingen dokumentert sammenheng mellom høye ytelser og lav arbeidsmotivasjon. Tvert imot viser studier at arbeids-motivasjonen er høyere i sjenerøse velferdsstater, og arbeidsledige er generelt sett mer arbeidsmotiverte enn de som står i jobb ^[2].

- *Stå opp om morran-linja*: Sier at staten kan kreve aktivitet i «bytte» mot ytelser.

Med arbeidslinja ble det innført en aktivitetsplikt som innebærer at Nav kan nekte ytelser til folk som ikke deltar på arbeidsrettede tiltak. Samtidig finner evalueringer ingen positiv effekt av aktivitetsplikt for unge mottakere ^[3]. Arbeidspraksiser kan til og med ha negativ effekt på individets

jobbmuligheter, fordi arbeidspraksiser på CV-en teller negativt hos arbeidsgivere ^[4].

Arbeid for alle-linja er en videreføring av den sosialdemokratiske arbeids- og velferdspolitikken. *Lønne seg å jobbe-linja* og *stå opp om morran-linja* derimot, er unike for dagens arbeidslinjepolitikk.

VÅR KONKLUSJON

Vi kan beholde målet om arbeid til alle selv om vi avviker arbeidslinjas disiplinerende og individualiserende elementer.

Arbeidslinja har ikke oppnådd de målene den ble innført for å oppnå:

- Det er færre i arbeid og flere på trygd nå enn det var før Nav ble opprettet ^[5].
- Unge i sårbare livssituasjoner er mindre selvfor- sørgende nå enn før arbeidslinje-perioden ^[6].
- Arbeidslinja er derfor ikke bare disiplinerende, den er også ineffektiv.

Synet på arbeidsløshet handler på sitt mest grunnleggende om synet på arbeid. Tenker vi at arbeid er et spørsmål om individuell moral, er veien kort til å mistenkeliggjøre og straffe dem som faller utenfor. Tenker vi at arbeid er et politisk spørsmål, erkjenner vi at arbeidsløsheten må håndteres gjennom fellesløsninger. Når arbeidslinja en dag skal byttes ut, må vi sørge for at tilliten til folks arbeidsmoral legges til grunn.

Vi trenger en tillitsreform i arbeids- og velferdspolitikken, som gjenreiser troen på folks arbeidsmoral. En slik tillitsreform vil ikke bare gagne mottakerne, men også dem som arbeider i systemet. Mistillit koster tid og ressurser, fordi ansatte må følge opp at reglene faktisk blir overholdt. Nav-ansatte forteller om høyt arbeidspress, og at de ser seg nødt til å gjøre dårlige vedtak for å komme seg gjennom bunken av saker. En oppmykning av regelverket kan redusere arbeidsbelastningen, og skape en situasjon hvor Nav-ansatte og mottakere ikke står på hver sin side av en konflikt, men spiller på samme lag.

Noter og referanser

1. Øversveen, E. (2024) Et spørsmål om moral. Arbeidslinjas historie.
https://manifest.no/index.php?route=product/product&product_id=352
2. Abraham, M., Auspurg, K., Bähr, S., Frodermann, C., Gundert, S., & Hinz, T. (2013). Unemployment and willingness to accept job offers: results of a factorial survey experiment. *Journal for Labour Market Research*, 46(4), 283–305. <https://doi.org/10.1007/s12651-013-0142->; Bellia, A. (2022). How Do Different Policies Jointly Affect the Employment Prospects of Disabled Individuals? A Review of the Literature. *Review of Economics*, 73(3), 253–266. <https://doi.org/doi:10.1515/roe-2022-0007>; van der Wel, K. A., & Halvorsen, K. (2015). The bigger the worse? A comparative study of the welfare state and employment commitment. *Work, Employment & Society*, 29(1), 99–118.
3. Hernæs, Ø.M. (2021) Delrapport 2. Kvantitativ evaluering av innføring av plikt for kommunene til å stille vilkår om aktivitet til sosialhjelpsmottakere under 30 år. (Rapport 3/2021). Oslo: Frischsenteret.
4. Hygge, C. (2017) Etterlater arbeidstrening arr hos unge ledige? Et vignett-eksperiment av arbeidsgiveres beslutninger ved ansettelser av unge i Norge. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 34(4), s. 236–251.
5. Erlien, T. H. (2017) Nav-reformen som politisk prosjekt. Bedre enn sitt rykte, men dømt til å mislykkes? *Nytt norsk tidsskrift*, 34(4), s. 366–378; van der Wel, K.; Hermansen, Å.; Dahl, E. og Saltkjel, T. (2021) Utsatte unges livsbaner før og etter NAV-reformen: flere «integrerte», sammenhengende, progressive og effektive forløp? *Tidsskrift for velferdsforskning*, 24(1), s. 62–84.
6. van der Wel, K.; Hermansen, Å.; Dahl, E. og Saltkjel, T. (2021) Utsatte unges livsbaner før og etter NAV-reformen: flere «integrerte», sammenhengende, progressive og effektive forløp? *Tidsskrift for velferdsforskning*, 24(1), s. 62–84.